

DDG

IN DIENST DER GENEZING
DECEMBER 2021

**Wees niet
bevreesd**

IN DIENST DER GENEZING | NUMMER 4-2021

Tijdschrift van Christian Medical Fellowship Nederland

Jaargang 50

Kwartaaluitgave in oplage van 650 exemplaren

ISSN 1382-0656

Redactie

Willemien Smelt-Westerhuis (hoofdredacteur) -
Caroline van Lith-Hildering (eindredacteur) - Annet Bos -
Edward Groenenboom - Marije de Jong - Debora van Urk

Overige medewerkers

Piet Verhagen – rubriek Meditatief

Wim Lammers – columnist

Suzanne van Wijk – columnist

Sluitingdata kopij

Maartnummer: 15 januari | Juninummer: 15 april |

Septemnummer: 15 juli | Decemnummer: 15 oktober

Kopij en opgave advertenties

Willemien Smelt-Westerhuis | E-mail: willemiensmelt@gmail.com

Fotocredits

ra2 studio - AdobeStock (cover), Krakenimages.com - AdobeStock (pag. 3), Mart Productions - Pexels (pag. 4 / pag. 7), Wokandapix - Pixabay (pag. 8), RF studio - Pexels (pag. 9), Grafixart Photo - Pexels (pag. 10), Samuel Theo Manat - Pexels (pag. 14), Counselling - Pixabay (pag. 16), rook76 - AdobeStock (pag. 18), Archivist - AdobeStock (pag. 19), Archivist - AdobeStock (pag. 20), Martina Berg - AdobeStock (pag. 21), Pixabay - Pexels (pag. 26), Geralt - Pixabay (pag. 28)

Richtlijnen voor het inzenden van kopij

Aantal woorden per artikel in overleg met de redactie.

Aanleveren bij voorkeur als Word-bestand per e-mail. De redactie behoudt zich te allen tijde het recht om ingezonden artikelen te redigeren c.q. in te korten.

Vormgeving & druk

First Concept Communications | www.firstconcept.info

Grondslag, visie en missie van CMF Nederland

De grondslag van de vereniging is Gods openbaring in Christus, zoals deze in de Bijbel tot ons komt. De visie van de vereniging is, dat het geloof in Jezus Christus inspiratiebron is voor de persoon en het werk van de arts. De missie van de vereniging is haar leden door middel van onderlinge ontmoeting, bezinning en verdieping toe te rusten om zowel in hun beroep als daarbuiten aan haar visie inhoud te geven. De vereniging ziet het ook als haar missie om te participeren in de internationale christelijke medische gemeenschap.

CMF is naast een vereniging ook een netwerk. Mocht je door persoonlijke omstandigheden behoefte hebben aan steun van een medelid, kijk dan op <http://cmf-nederland.nl/artsen/steun>. We zullen binnen het netwerk iemand proberen te vinden die je tot steun kan en wil zijn.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Contact CMF Nederland

E-mail: info@cmf-nederland.nl | Internet: www.cmf-nederland.nl

Postadres: CMF Nederland / De Molen 24 / 3994 DB Houten

CMF Nederland financieel

Informatie over lidmaatschap via het secretariaat.

Bankgegevens: NL42 INGB 0000 0166 27

t.n.v. CMF Nederland te Houten.

Opzeggingen voor het volgende jaar dienen uiterlijk 30 november van het lopende kalenderjaar bij het secretariaat binnen te zijn.

Losse nummers In Dienst Der Genezing € 7,50

WILLEMIEN
SMELT-WESTERHUIS

*Je hoeft niet bang te zijn,
al gaat de storm tekeer,
leg maar gewoon je hand,
in die van onze Heer.*

*Je hoeft niet bang te zijn,
als oorlog komt of pijn.
De Heer zal als een muur,
rondom je leven zijn.*

*Je hoeft niet bang te zijn,
al gaan de lichten uit.
God is er en Hij blijft,
als jij je ogen sluit.*

Tekst Jan Visser, muziek Nando van Essen

Er zit kracht in eenvoud. Met opgroeiende kinderen, die soms bang zijn in het donker, heb ik dit lied weer leren waarderen. God is er en Hij blijft.

Als ik dit schrijf zijn er zojuist weer extra coronamaatregelen afgekondigd. Angst is van alle tijden en in de afgelopen periode hebben we het veel gezien in de spreekkamer. Angst voor ziekte, angst voor financiële problemen, angst voor buitensluiting, angst om alleen te zijn. Ook in de Bijbel komt angst al in het eerste boek Genesis voor. In dit nummer gaan we dieper in op het onderwerp, vanuit het geloof en de Bijbel, en vanuit het perspectief van de pandemie.

In dit laatste nummer van 2021 nemen we afscheid van columniste Suzanne. Dank je voor je mooie bijdragen! Wellicht zien we haar wel terug op andere activiteiten binnen CMF. Een oude bekende stelt zich voor als nieuw CMF-bestuurslid; we zijn met het bestuur blij dat er versterking in Cobie is gevonden.

Namens de redactie wensen we u een gezegende kerst toe en een vroege devol 2022. ✓

Thema:

4 ANGST IN TIJDEN VAN PANDEMIE

Ewoud de Jong

10 WEG VAN ANGST NAAR MOED EN HOOP

Koert Koster

Rubrieken:

- 9 Coassistentencolumn –
Heeft u weleens een obductie bijgewoond?
Suzanne van Wijk
- 10 Boekbespreking –
Meditaties van een traumachirurg
Edward Groenenboom
- 15 Van de bestuurstafel
Coralien Vink - van Setten
- 18 Historische artsen –
Albert Schweitzer, voorvechter van eerbied voor het leven
Debora van Urk, redactie
- 22 Buitenlandcolumn – Australisch avontuur
Wim Lammers
- 24 Meditatief – Geloven en angst
Piet Verhagen
- 28 Drijfveren – Afdelingshoofd kinderafdeling in Göteborg
Van de redactie

Overig:

- 17 Even voorstellen – Bestuurslid
Cobie Soldaat-van Bruchem
- 30 Boekrecensies
 - Alle verstand te boven
Arianne Bouman
 - Discretie – essay over een vergeten deugd
Dianne van Dam-Nolen
 - Zorg, zingeving en waardigheid
Antonette de Vetten-Smelt
 - De emotionele mens
Wijnand van Duinen
- 32 Agenda

Angst

in tijden van
pandemie

EWOUDE DE JONG

Wat angst is weten we uit ervaring.

Angst heeft te maken met engte, nauwte, beklemming. Angst is de emotie die samenvalt met het dichtknijpen van je keel. Alsof je gewurgd wordt. We spreken dan ook over wurgende angst.

Angst toont zich in veel gedaanten. In de ongemakkelijke zelfbewustheid en het blozen op feestjes of als je aangesproken wordt (sociale angst). In de klamme handen, hoge ademhaling, happen naar adem als je in het openbaar optreedt (plankenkoorts). In de duizelingen, gevoelens van flauwte in grote ruimtes of supermarkten (agorafobie) vaak gepaard gaand met (geanticipeerde) paniekaanvallen (paniekstoornis). Of, om een laatste voorbeeld te noemen, in gepieker en gewoel in je bed als je 's nachts onrustig wakker wordt, in het geïrriteerd reageren en je zorgen maken over tal van triviale situaties (gegeneraliseerde angststoornis). Hier valt natuurlijk genoeg over te zeggen, maar ik wil het in dit artikel eigenlijk over iets anders hebben. In dit artikel gaat het over angsten die het stadium van stoornis niet bereiken, maar er in meer of mindere mate wel degelijk zijn in ons aller leven.

OBSERVATIES

Ik wil graag met jullie een aantal persoonlijke observaties delen van het afgelopen jaar, een jaar gestempeld door de coronapandemie. Observaties die op één of andere manier samenhangen met angst. Een eerste observatie betreft de vragen die mij en mijn collega's van de afdeling *Kwaliteit en beleid* gesteld werden door onze Eleos-medewerkers. Het viel ons namelijk op dat er met regelmaat vragen werden gesteld over thema's waar al eerder duidelijk over gecommuniceerd was. Nu kan dat uiteraard aan de kwaliteit van onze communicatie liggen, maar ik kreeg een ander vermoeden. Feitelijke antwoorden adresseren niet de onderliggende emotie, de onzekerheid, de angst – in meer of mindere mate bewust ervaren.

Een volgende observatie was een wonderlijke gestemdheid bij mijzelf. Een gestemdheid die mij herinnerde aan mijn jaren in Kenia waar ik als tropenarts werkte, een vorm van waakzaamheid en verhoogde spanning. Het was een periode waarin ik eindverantwoordelijk was voor een klein ziekenhuis op het platteland, waar ik vrijwel dagelijks keuzes moest maken die raakten aan leven en dood. Waar malaria endemisch was en dan in een vorm die potentieel dodelijk kon aflopen. Waar de

Ewoud de Jong
is psychiater en
geneesheer-directeur
bij ggz-instelling Eleos

cultuur mij wezensvreemd was, waar je de ander maar moeilijk doorgronden kon. Naast de waakzaamheid en verhoogde spanning – zeg maar angst – ervoer ik ook een soort nieuwsgierigheid, energie, verwachtingsvolheid: wat gaat dit alles opleveren, voor welke keuzes word ik nu gesteld?

BESTAANSANGSTEN

Normaal gesproken gaan we zo in het alledaagse leven op, dat deze angst en spanning op afstand staan, niet ervaren worden. Ondergedompeld in het leven doen we ons ding; we leven. Totdat er iets gebeurt: een ernstige ziekte bij jezelf of een geliefde, een 'culturele verhuizing' of een andere ingrijpende gebeurtenis. Je schrikt en de alledaagsheid wordt ruw doorbroken. Je wordt tot jezelf geroepen. Je raakt bewust van de kwetsbaarheid of broosheid van jouw leven of dat van een geliefde, van de mogelijkheid van ziekte en dood. En deze bewustheid roept spanning of angst op. Het is angst die met ons bestaan gegeven is en daarom ook wel bestaansangst wordt genoemd. Mijn opleider psychiatrie Gerrit Glas heeft hier een prachtig boekje over geschreven: *Angst - beleving, structuur, macht*¹.

Als we het in deze tijden van crisis over bestaansangst hebben, valt mij een tweetal vormen op:

1. angst gerelateerd aan onveiligheid, met als typerend thema: kwetsbaarheid;
2. angst gerelateerd aan de dood, met als typerend thema: de mogelijkheid er niet meer te zijn.

Op beide vormen van bestaansangst wil ik dieper ingaan.

>>

¹ *Angst - beleving, structuur, macht*. Gerrit Glas | Amsterdam 2001 | Uitgeverij Boom | 191 pagina's | ISBN 9053525262

ONVEILIGHEID

Als eerste angst gerelateerd aan onveiligheid. Dat we onze wereld vooral in het hart van de coronapandemie als onveilig ervoeren, behoeft geen betoog. Dagelijks werden we opgeroepen tot *social distancing*. ‘Houd je aan de bekende anderhalve meter, was vaak je handen, hoest in je elleboog’, et cetera. Want het voor ons onzichtbare virus ligt overal op de loer. Eerst meenden we dat we vooral uit de buurt moesten blijven van mensen die hoesten, koorts hebben. Nu weten we ook dat je betrekkelijk weinig klachten kunt hebben en toch besmettelijk kunt zijn. En dat we ziek kunnen worden en/of het virus kunnen overdragen als we gevaccineerd zijn.

Ik schreef met nadruk: het *onzichtbare* virus. Juist de *onzichtbaarheid* maakt het virusgevaar zo pregnant. Omdat je het virus niet ziet, kan het in principe overal zijn. Je hebt er geen controle over. Dagelijks hoorden we alarmerende berichten over vollopende ziekenhuizen, in het bijzonder intensivecareafdelingen. Het moment kon aanbreken dat – als je haar nodig hebt – de optimale zorg niet meer geboden kon worden.

Dit is nieuw voor ons: de *vanzelfsprekendheid van mogelijkheden* staat onder druk.

Dat we kwetsbare mensen zijn is één, maar dat we eventueel ook niet de zorg kunnen krijgen die nodig is, dat anderen tussen mij en de ander gaan bepalen wie de meeste levenskans heeft, is twee.

Bij deze fysieke onveiligheid werd en wordt vooral

het gemis aan *fysieke bescherming* gevoeld. Was er maar een vaccin! Kon ik mijzelf en mijn broze geliefden maar zo beschermen dat ze het virus niet zouden krijgen. De behoefte aan fysieke bescherming, aan veiligheid, deed zich gevoelen. Maar ook de behoefte aan een *troostende en krachtige ander*. Denk aan een kind dat valt en een schaafwond heeft. De pleister gaat erop maar het geruststellende ritueel eromheen is minstens zo belangrijk.

Concluderend: we hebben behoefte aan fysieke bescherming en de krachtige ander bij fysieke onveiligheid. Ik kom daar straks nog op terug.

STERFELIJKHEID

De tweede angst is gerelateerd aan de dood. Ik doel hier niet op de meer specifieke angst voor het sterfproces. Bij doodsangst als bestaansangst doel ik

vooral op die angst die de verhouding uitdrukt tot mijn eigen eindigheid en sterfelijkheid. Ik noemde al dat we in deze tijd van crisis uit onze alledaagsheid geroepen worden tot onszelf, of meer filosofisch gezegd, tot een existentiële zelfverhouding. Dat betekent hier: mijn bewustheid van mijn broosheid en eindigheid. Vooral de mogelijkheid van mijn dood, terwijl ik nog blakend van gezondheid in het leven sta. Buiten mijn wil en controle om kan mijn leven zomaar afgebroken worden. Fysieke bescherming is hier te weinig. Deze angst die met het leven gegeven is, is *onontkoombaar* omdat ik een sterfelijk mens ben.

Hoe nu verder? Hoe leren we dealen met deze angsten? Wat kan ons hier helpen? Ik kom eerst terug op de angst gerelateerd aan onveiligheid.

WAT HELPT

Helpend is het allereerst om *de feiten helder* te hebben. Het RIVM leverde dagelijks updates van de actuele kennis omtrent het virus. Wekelijks leverden wij binnen de instelling een update van deze kennis toegespitst op de actuele vragen eigen aan een *ggz*-instelling. Deze kennis geeft ons richting en is ondersteunend in het tegengaan van allerlei cognitieve vertekeningen die de angst kunnen doen toenemen. Dat dit laatste maar al te zeer een realiteit is, toont zich in de vele samenzweringsverhalen rondom virus en vaccin die de ronde doen.

Helpend is ook te weten wanneer we welke *beschermende maatregelen* moeten nemen en wanneer dat zinvol is. Dat we dus zelf iets kunnen doen om het gevaar te minderen, dat je iets van controle hebt. Angst heeft in de kern iets van verlies aan controle. Het hervinden daarvan – ook al is het in een illusie, een verdiept inzicht in een of ander complot – is angstreducerend. Dan moeten de genoemde maatregelen natuurlijk wel toegankelijk zijn en daar ontbrak het in de beginfase van pandemie juist aan.

Angst wordt versterkt door isolement. Het is dus – in de derde plaats – van belang ons isolement te doorbreken door elkaar (virtueel) op te zoeken, *elkaar verhalen te vertellen* over hoe jij de spanningen thuis ervaart, hoe jij worstelt met de verschillende onlinesystemen die met man en macht in de lucht gehouden moesten worden, wat de druk in de praktijk met jou doet, met alle frustraties van dien. Hoe jij je zorgen maakt over geliefden en je eigen kwetsbaarheid als je in het oog van de pandemische storm staat. Het aangaan van verbinding, het verwoorden van de wirwar aan belevingen, helpt emoties hanteerbaar te maken en dus ook het gevoel van controle weer (iets) te herstellen. >>

“*De mogelijkheid van er-niet-meer-te-zijn brengt mij bij de basis van mijn bestaan*”

OP GOD GEWORPEN

Cruciaal is echter, in de vierde plaats, of we op ons broze naakte zelf teruggeworpen worden – en het daarmee moeten doen – óf dat we daarin ook op God geworpen worden. Als we dan onze diepe angsten ten aanzien van onveiligheid en dood proberen te verwoorden, spreken we *in één adem* over God.

Voorals in de psalmen komen we een drietal begrippen, ofwel een drieslag, tegen die de dichters in relatie tot hun angsten benoemen: *bescherming*, *vertrouwen* en *ontmoeting*. Ik geef kort enkele voorbeelden (in de Naardense vertaling). Psalm 61 zingt van bescherming (vers 4,5): ‘*Want gij zijt mij een toevlucht geworden, voor het aanschijn van een vijand een toren van kracht! Eeuwigheden wil ik te gast zijn in uw tent, toevlucht vinden, onder uw vleugels verborgen. Een toevlucht, tent, sterke toren, onder vleugels verborgen zijn, biedt bescherming.*’ Psalm 4 zingt van vertrouwen (vers 9): ‘*In vrede tezaam leg ik mij neer en slaap in, want gij, Ene, alléén, biedt mij een veilige zéte!*’ Om in vrede te kunnen inslapen is vertrouwen nodig, overgave aan de slaap, loslaten. Psalm 91 zingt van ontmoeting. De bevrijding uit de angst vindt haar voltooiing in de ontmoeting, in de intimiteit van het gebed (vers 15): ‘*Hij roept Mij aan en Ik geef hem antwoord, Ik ben bij hem in benáuwing, Ik red hem uit, breng hem tot glórie.*’ Erbij zijn in gevaar bevrijdt van angst, verbreekt de wurgende beklemming.

Zo kom je van betrouwbare informatie, voorzorgsmaatregelen en vaccins *in één adem* uit bij de intimiteit van het gebed, in de ontmoeting met God, en val je zomaar de slaap in!

HET MOMENT

Ten slotte wil ik nog terugkomen op de angst gerelateerd aan de dood. Dit klinkt op het eerste gehoor als een naargeestig thema waar we liever niet te lang bij willen stilstaan.

Ik wil hier echter wijzen op een ander, zeker niet naargeestig, aspect. De confrontatie met mijn eindigheid maakt het moment kostbaar en waardevol. Dat is ook de ambivalentie in deze angst. Ik kan niet meer onbekommerd ondergaan in het alledaagse maar word voor de keuze gesteld. Het appel is onontkoombaar. Wat vraagt het leven *nu van mij?* (Victor Frankl) Of, wat vraagt *de ander* van mij? (Emmanuel Levinas) Dat ik nú moet antwoorden, betekent allereerst: ik kom niet meer weg met uitspraken als: als die ánder nu dit of dat, dán... *Niet de ander, maar ik* moet antwoorden. Het betekent vervolgens dat ik niet meer wegkom met uitspraken als: als ik tóen dit of dat gedaan zou hebben, dán... *Niet toen maar nú moet ik antwoorden.* De mogelijkheid van er-niet-meer-te-zijn brengt mij bij de basis van mijn bestaan, bij de mens-in-relatie die ik ben, bij het kind dat ik geworden ben in een genadige adoptie, delend in het leven van de Drie-enige God.

Mijn sterfelijkheid confronteert mij met de begrensdheid van al mijn projecten. Mijn sterfelijkheid roept angst en weerstand op omdat ‘het (illusionaire) almachtige ego’ bedreigd wordt. De erkenning van onze sterfelijkheid leidt dus niet alleen tot intense aandacht voor het onmiddellijk gegevene – wat staat me nú te doen – maar ook tot aanvaarding van het begrensde in dit leven.

Tegelijkertijd is dood niet het laatste woord dat gezegd wordt. God brengt door de dood ons weer tot leven als Hij de relatie herstelt.

Aanvaard en verwelkom deze ‘doodsangst’. Want onontkoombaar gegeven, brengt het ons bij de essentie van ons bestaan, bij ons geroepen zijn tot leven. ✓

SUZANNE VAN WIJK

Voor mij als coassistent van het Radboudumc

is het verplicht om tijdens de master minimaal één obductie bij te wonen. Ik zal er geen doekjes om winden. Ik heb het lang voor mij uitgeschoven. Al voor mijn eerste coschap kreeg ik melding van deze opdracht. Na een aantal coschappen hoorde ik er niets meer over en ik hoopte dat een verslag hiervan niet werd gecontroleerd.

Suzanne van Wijk
is bestuurslid
van het CMF
Studentenbestuur
en vijfdejaars
geneeskundestudent

Heeft u weleens een obductie bijgewoond?

Inmiddels ga ik richting het einde van mijn coschappen. En ja hoor, ik kreeg een mailtje over de obductieopdracht. Met tegenzin schreef ik mij in en ik was niet de enige; geschikte obducties zijn nogal schaars.

De reden dat ik dit al die tijd voor mij uitgeschoven had, was tamelijk eenvoudig: enge verhalen. Van anderen hoorde ik dat het er best ruig aan toe kon gaan en ik dacht ooit iets gehoord te hebben over een haak die onder de kin geplaatst werd en ik had er een naar beeld bij. In een van de verhalen was de patholoog een oude man met een nare vorm van humor. Het recept was compleet. Puntje bij paaltje ging het allemaal heel anders. Zowel

de aios Pathologie als de assistent-patholoog waren vrouw. Ze introduceerden de patiënt; een vrouw met als doodsoorzaak onder andere onverklaarde koorts. Ze gingen snel en vakkundig te werk. Ze legden veel uit en keken alles systematisch na. Alle organen van de patiënte werden weer teruggedaan, minus de stukjes weefsel die waren afgenomen.

De obductie deed me veel aan de snijzaal denken. Echter mijn mede-co bracht me in een andere realiteit. Deze vrouw was nog maar net overleden en waarschijnlijk was er op dit moment ergens een familie in rouw. Dit aspect maakt het werk als patholoog extra bijzonder. ✓

Meditaties

van een traumachirurg

EDWARD GROENENBOOM

'Medische getoonzette meditaties', zo zou je

de inhoud van het nieuwe boek *Glimmers of Grace* van voormalig traumachirurg Kathryn Butler kunnen omschrijven. Aan de hand van haar persoonlijke ervaringen met lijden in haar privé- en professionele leven leidt Butler de lezer door de Bijbel heen aan de hand van teksten die op diverse aspecten van lijden betrekking hebben. Een mooi boek voor medici dat ook zeer goed leesbaar is voor hen die niet professioneel betrokken zijn bij ziekte en lijden.

RELATIEF NIEUWE AUTEUR

Kathryn Butler is inmiddels geen onbekende naam meer in evangelicale kringen in de Verenigde Staten. Tijdens haar opleiding tot traumachirurg aan Harvard Medical School kwam zij tot geloof. Zij schreef daarover een prachtig getuigenis in *Christianity Today*.¹ In 2016 besloot ze het ziekenhuis vaarwel te zeggen om haar kinderen op te voeden door middel van *homeschooling*. Dat was ook het moment waarop ze begon met schrijven. In 2019 kwam haar eerste boek uit: *Between Life and Death*. Dat boek is bedoeld als christelijk handboek voor beslissingen rondom het levenseinde. Met verwijzingen naar recente medische literatuur én de Bijbel wijst ze patiënten en hun familie (maar ook dokters) op uiterst deskundige wijze de weg in complexe ethische kwesties als wel of niet reanimeren, kunstmatige voeding en euthanasie. In december 2020 verscheen een recensie van dit boek in IDDG.

TWEDE BOEK

In april dit jaar verscheen haar tweede boek: *Glimmers of Grace, a doctor's reflections on faith, suffering and the goodness of God*. Wie *Between Life and Death* gelezen heeft zal verrast zijn als hij begint aan deze nieuwe pennenvrucht van Butler. In *Glimmers of Grace* geen epidemiologische cijfers, geen beschrijvingen van medische procedures en nauwelijks verwijzingen naar artikelen uit medische vaktijdschriften zoals in haar eerste boek. Nu laat zij, nog meer dan in haar eerste boek, haar menselijke kant zien die worstelt met existentiële vragen, bijvoorbeeld als een jongeman overlijdt aan een schotwond op de SEH. De meditatie zijn verweven met autobiografische verhalen en patiëntbeschrijvingen uit haar tijd in het ziekenhuis. Daarnaast wordt door de

Edward Groenenboom
is huisarts in Sommeldijk
en redactielid van IDDG

lezer het terminale ziekbed van David gevolgd. Hij is een vriend en mede-gemeentelid van Butler die tot geloof komt na een leven van alcoholisme en druggebruik. Daarna wordt hij een levende getuige van Gods liefde, met de wonden en littekens uit zijn vorige leven. Bij dat laatste hoort ook zijn ernstige longemfyseem waaraan hij uiteindelijk overlijdt. Het boek bestaat uit drie delen.

WILDERNIS

Het eerste deel draagt als titel *Wandering in the wilderness*. De confrontatie met ziekte, aftakeling en dood in een ziekenhuis roept verwarring en vragen op. Vragen als: 'Waar is God in alles wat ik doormaak?', 'Waarom wordt mijn gebed niet verhoord?' en 'Waarom treft deze ziekte juist mij?' Vragen die door patiënten worden gesteld maar ook door dokters, zoals uit haar korte autobiografische schets blijkt. De zoektocht naar antwoorden op deze vragen wordt beschreven met de metafoer van het wandelen in een wildernis. In dit eerste deel worden al kort de twee ankerpunten aangereikt die houvast bieden in deze zoektocht: oriëntatie op wie God is en op wat God doet. In de volgende twee delen werkt zij deze twee punten verder uit.

GODS EIGENSCHAPPEN

In het tweede deel *I am your God* mediteert Butler vanuit Bijbelteksten (ieder hoofdstuk begint met één specifieke tekst) over Gods eigenschappen. Zo wordt Genesis 22:8 ('God zal Zichzelf een brandoffer voorzien') gekozen om aan de hand van de geschiedenis van Abraham die zijn zoon Izak moet offeren te mediteren over Gods vaderlijke zorg. Daarna passeren aan de hand van diverse teksten achtereenvolgens de liefde van God, Zijn namen, genade en barmhartigheid de revue. >>

¹ <https://www.christianitytoday.com/ct/2017/march/critical-care-surgeon-meets-great-physician.html>

Kathryn Butler

Enkele hoofdstukken worden afgesloten met een gebed. De lezer wordt daardoor voortdurend aangespoord vanuit het lijden de aandacht te richten op God Zelf.

GODS DADEN

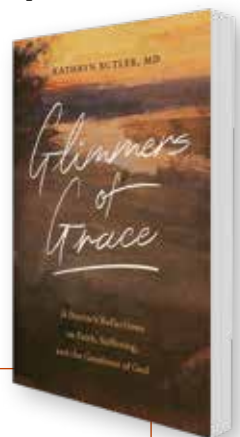
In het derde deel *By grace you have been saved* doet zij dat opnieuw. Nu echter kiest ze de daden van God als uitgangspunt, opnieuw vanuit een enkele tekst die aan het begin van ieder hoofdstuk genoemd wordt. De tekst 'Door Zijn striemen bent u genezen' uit 1 Petrus 2:24 wordt gekozen om na te denken over de betekenis van het lijden van Christus voor gelovigen nu. Aan de hand van oudtestamentische teksten over wonden ('striemen' is in de Engelstalige Bijbel vertaald met 'wonden') zoals Jeremia 30:12 'Ongeheel is uw wond' wordt de wond als metafoor voor de zonde besproken. Wonden zijn beschadigingen van onze huid en andere organen en leiden onbehandeld uiteindelijk tot de dood. Zo doet de zonde dat ook met de verhouding tot onze Schepper. God reikt hier echter Zelf de therapie aan. Psalm 147 ('Hij verbindt hen in hun leed') en Jesaja 53 ('Hij is om onze overtredingen verwond') wijzen heen naar Jezus Christus. Hij was het die plaatsvervangend de straf voor de zonde droeg en daarmee ziekte en dood ten principale overwon. In de overdenkingen wordt nauw aangesloten bij de dagelijkse medische praktijk. De tekst 'Ik zal

'Any good news in the hospital is a glimmer of God's grace. Any cure reflects not the power of our own hands but rather His provision for us as He wields medicine as an instrument of mercy.'

u rust geven' wordt besproken aan de hand van een patiënt met een delier; 'Ik geef u het levende water' aan de hand van een casus van een patiënt met dehydratie.

GELOVIG ANTWOORD

Wie genoemde Schriftplaatsen gelovig hanteert zal in alles wat gebeurt en ons overkomt in het ziekenhuis 'glinsteringen van genade' ontdekken. Daarop wil Butler de lezer het oog leren vestigen. Het mooie van het boek is dat het de Bijbel zeer concreet en letterlijk betreft op het medisch werk. Butler observeert scherp en schrijft doorleefd. De meditatie wortelen diep in de tekst van de Bijbel en dat is de kracht ervan. De hoofdstukindeling en tekstkeuze hebben iets willekeurig maar dat is niet heel erg. Dit is een boek om op rustige momenten te lezen en dan af en toe opzij te leggen om over het gelezene na te denken. Butler biedt geen pasklaar recept om met patiënten te spreken over de vragen die lijden kan oproepen, wél biedt ze Bijbelse bouwstenen aan patiënten én dokters voor een gelovige reactie op die vragen. Overigens reikt ze in de appendix *Finding the right words* wel enkele heel bruikbare praktische adviezen aan voor gesprekken met patiënten. Ten slotte stimuleert zij ook om Schriftplaatsen te memoriseren om zo te leren 'wonen in het Woord'. De appendix *Verses to memorize for the hospital* is daarvoor een opstapje. Daarmee geeft ze tegelijk een goed advies aan ons als collega's. Een deskundige arts te zijn met 'a gospel-saturated mind' is immers misschien wel het ideaal van ieder CMF-lid. ✓

Glimmers of Grace - a doctor's reflections on faith, suffering and the goodness of God
Kathryn Butler

Uitgever Crossway | april 2021 | 224 pagina's
ISBN 9781433570483 | € 18,90

CORALIEN VINK-VAN SETTEN

Er is deze maanden genoeg te melden vanaf de bestuurstafel!

SECRETARIEEL MEDEWERKER

Afgelopen herfst hebben we afscheid genomen van onze secretariael medewerker Anne-Ruth Verkuil. Zij is inmiddels coassistent in de regio Utrecht en dat maakt de combinatie met de secretariële taken wat ingewikkelder. Desondanks ging Anne-Ruth nog een tijdje onverstoort verder omdat het in deze coronatijd moeilijker bleek om de vacature vervuld te krijgen. Nu dat toch is gelukt, kan Anne-Ruth zich met een gerust hart terugtrekken. Heel erg veel dank voor jouw zorgvuldige werk achter de schermen: factureren, e-mails opstellen, hand- en spandiensten op de conferenties en het opstellen van allerhande notulen, het werd allemaal met een glimlach geregeld. We wensen je veel succes met de afronding van je studie en we hopen je natuurlijk nog vaak tegen te komen bij CMF! Anne-Ruths opvolger Nienke stelt zich in de volgende IDDG aan u voor.

VERSTERKING CMF BESTUUR

Zoals u weet waren we al langere tijd op zoek naar versterking in het artsenbestuur. We zijn dan ook heel erg blij dat Cobie Soldaat-van Bruchem zich hiertoe bereid heeft verklaard. Veel leden kennen Cobie uiteraard nog als voorzitter van het organiserend comité van het *World Congres* in Rotterdam in 2014. Welkom Cobie, we zijn blij met jouw input en hopen veel van jouw ervaring te mogen leren! Elders in deze IDDG stelt Cobie zich aan u voor.

STUDENTENWERKER OP AFSTAND

Vanuit Sierra Leone wordt door onze studentenstafwerker Arjen hard gewerkt aan nieuw kringmateriaal voor de studentenkringen. Hij is daarnaast actief betrokken bij het versterken van de stedengroepen. Omdat Arjen al goed ingewerkt was en er het afgelopen jaar veel ervaring opgedaan is met alle digitale middelen, leek het ons goed om zijn werkzaamheden voor een tijdje op afstand voort te zetten. Arjens vrouw werkt namelijk als tropenarts in het Lion Heart Hospital in

Coralien Vink-van Setten is bestuurslid van CMF Nederland

Yele. De ervaring met het werken in een *low resource setting* en de culturele verschillen vormen naast een enorme uitdaging en soms frustratie, ook een spiegel voor onze Nederlandse gewoonten en inspiratiebron voor het stafwerk. We zijn blij dat we op deze manier onze studenten kwalitatief zeer hoogwaardig materiaal kunnen bieden. Bij het verschijnen van deze IDDG komt het gezin Zijderveld weer bijna richting Nederland.

SPONSORING BEZOEK INTERNATIONALE CONGRESSEN

Vanuit het landelijk bestuur willen we graag het bezoeken van internationale conferenties van ICMDA stimuleren. Daarbij is te denken aan studentencongressen, *junior doctor*-congressen en ook het wereldcongres dat in 2023 zal worden gehouden. Concreet betekent dit dat we budget reserveren om studenten en arts-assistenten flinke korting te geven op de inschrijfgelden. Via deze weg willen we dan ook iedereen in deze doelgroep, voor wie de financiën een barrière vormen voor deelname, aanmoedigen om contact op te nemen met onze penningmeester Martin van Brakel.

TOT BESLUIT

Inmiddels is het al bijna weer Kerstfeest. 'Zijn Naam is Jezus, Hij is de Redder die God aan de wereld geeft'. In Zijn Naam verrichtten Petrus en Johannes een genezingswonder, in Zijn Naam mochten ze de redding voor iedereen aankondigen, in Zijn Naam spraken ze vrijmoedig ondanks een verbod van de Joodse overheid (Handelingen 4). Mag het zo zijn dat we ons mooie werk verrichten in Zijn Naam en daarover ook verklaring kunnen afleggen aan degenen die dat van ons vragen. Want Hij is onze enige hoop in leven en sterven! ✓

Weg van angst
naar moed en hoop

KOERT KOSTER

WAT IS ANGST?

W e zouden angst kunnen omschrijven als een ‘gevoel van beklemming en vrees, veroorzaakt door een (wezenlijk of vermeend) dreigend onheil of gevaar...’ Volgens Rümke kenmerkt *angst* zich doordat zij géén bepaalde inhoud heeft, terwijl de *vrees* die inhoud wél zou hebben¹. Angst is een gevoel van vrees. Dat gevoel kan realistisch of onrealistisch zijn. Het is een diepe, onbestemde emotie die de mens overvalt. Wanneer iemand overvallen wordt door deze emotie, zijn er diverse handelingsmogelijkheden: vluchten, bevriezen of aanvaarden. De manier waarop mensen met angst omgaan kan dan ook volkomen verschillen. Meestal heeft men de angstervaring niet in de hand, zoals men de wijze van reageren ook niet in de hand heeft. Er is sprake van een irrationele primaire reactie waarover pas later gereflecteerd en gesproken kan worden en waaruit een secundaire reactie volgt.

ANGST VOOR GOD

In de Bijbel zien we de eerste angst in de geschiedenis van Adam en Eva (Genesis 2:15-17,25; 3:1-13). Deze komt voort uit ongehoorzaamheid en handelingsonbekwaamheid: het *goede doen* wilde en lukte niet. Het was één grote tragedie. De zonde, het eten van de verboden vrucht, bracht angst voor God voort. Deze leidde tot een vlucht, een vlucht voor God. De angst leidt ook tot een fundamentele breuk, een scheiden. Vanuit de aanwezigheid van God die Adam en Eva gewend waren, ontstaat er een diep gemis van Gods tegenwoordigheid. Dit gemis gaat samen met een besef van schaamte en schuld. Het is een religieus gevoede angst. Er is sprake van een combinatie van zonde, schuld, angst en boete. Deze angst is menselijkerwijs gesproken op zijn plaats en volkomen terecht. Toch is dat niet het einde van het verhaal. God zoekt vanuit de oorspronkelijke relatie de falende mens liefdevol op en blijft betrokken. Als zodanig worden ze niet buiten de relatie met God geplaatst. Want als God iets tegen de mens heeft, is dat altijd binnen en vanuit de relatie.

Na het vluchten, bevriezen Adam en Eva. Ze verbergen zichzelf in het struikgewas en maken zich zo klein mogelijk. Deze passiviteit kan gevoed worden door de totalitaire macht van de zonde. Dit is een macht die de mens steeds verder van God afvoert. Het kwaad wordt erger en het gewicht daarvan wordt gevoeld. Schuldcomplexen, inclusief

Koert Koster
(Hoogeveen, 1973) studeerde theologie en filosofie aan de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Hij is auteur van diverse thematische boeken en bijbelstudieboeken. Ook publiceerde hij een aantal dichtbundels. Hij schrijft artikelen en opiniestukken. Meer informatie over hem en zijn werk, zie www.koertkoster.nl

bitterheid en wrok, kunnen een leven lang voortsudderden. Echter, door Goddelijk ingrijpen, is er weer hoop. Nadat Adam en Eva schuld belijden, worden zij aanvaard en mogen zij zichzelf leren aanvaarden. God schiept zo nieuw leven en doet hen bewegen als de bewogen Beweger. Hij nodigt hen uit tot activiteit en tot het nemen van verantwoordelijkheid. Zo geeft Hij hen zin in de toekomst.

De angst kan ook voortkomen uit een verkeerd motief: mensen willen bij God in de gunst komen. Deze is gebaseerd op een vertekend – of zelfs verkeerd – beeld van God dat meegegeven is vanuit de opvoeding en cultuur. Waar mensen God als de Alomtegenwoordige zien die je als een boeman voortdurend in de gaten houdt en straft, zal een beeld van God als de

Algoede nooit voet aan de grond krijgen. Het kunnen vertrouwen en bouwen op die God is al bij voorbaat om zeep geholpen. Er is dan sprake van een onterechte en zelfs ongezonde vrees voor God die bijvoorbeeld gevoed wordt vanuit een calvinistisch gerelateerde geloofsoepvoeding. Vele generaties zijn opgevoed met het lied: ‘Op bergen en in dalen en overal is God!’² Het is dan de vraag: ‘Hoe lees je?’ en ‘Hoe hebben je dominee of je ouders dit jou leren lezen?’ Dat maakt nogal wat uit. Want als dit betekent: ‘Nou, hoed je maar, want Hij weet je wel te vinden.’ Zou dat leiden tot één en al wanhoop. Maar als je dit leest vanuit de gedachte: God >>

“ *In de Bijbel komen we vele mensen tegen die een angstervaring hebben en daarmee naar God gaan* ”

¹ Van Dale, Utrecht/Antwerpen 1999, 13e druk, pagina 198

² Oude Hervormde Bundel 1938, gezang 143

omringt mij en is mij in elke situatie van mijn leven nabij, maakt de vrees plaats voor vrede. Iemand die een ‘gezonde’ vrees voor God heeft, laat zien dat hij wil leven voor Gods aangezicht, en dat vanuit een diep besef van respect en eerbied.

ANGST DELEN MET GOD, MET JEZUS

In de Bijbel komen we vele mensen tegen die een angstervaring hebben en daarmee naar God gaan. Hij is hun *mokem*, hun schuilplaats, hun heil, hun geneesheer en bevrijder. Een goed voorbeeld van iemand die drempels neemt om Jezus te bereiken, is de bloedvloeiende vrouw die twaalf jaar ziek is (Marcus 5:24-34). Ze

“ *Iemand die een ‘gezonde’ vrees voor God heeft, laat zien dat hij wil leven voor Gods aangezicht* ”

lijdt aan een ziekte, ze lijdt aan het lijden, ze lijdt aan de behandelingen door artsen en ze lijdt aan inkomensonzekerheid. Haar hele vermogen is ze kwijtgeraakt aan artsen die haar niet kunnen genezen, ja door wie ze alleen maar verder achteruitgegaan is.

Er zal ongetwijfeld moed nodig zijn geweest om de artsen links te laten liggen en naar een wonderdoener als Jezus te gaan. Misschien ook moed

om te zeggen: ‘Genoeg is genoeg.’

Aan mijn lijf geen polonaise (gedoe) meer.’ Ook is hier de prangende vraag: waarom heeft ze zo’n lang traject moeten lopen van de éne arts naar de andere arts? Waarom niet eerder zeggen: ‘We zijn uitbehandeld, wij weten het niet meer, onze behandelingen slaan niet aan, u gaat eerder achteruit?’ Er zijn blijkbaar twaalf jaar voorbijgegaan die haar in allerlei opzichten schade hebben berokkend.

Na twaalf jaar openbaart deze vrouw moed en daadkracht om naar Jezus toe te stappen. Zou ze doorverwezen zijn? Haar daad wordt geplaatst in het licht van de verlossing. Genezing, verlossing en bevrijding gaan niet zelden samen. Nadat zij het besluit heeft genomen en daadwerkelijk bij Jezus komt, raakt ze zijn mantel (bovenkleed) aan. Zelfs die kleine aanraking zou genoeg moeten zijn voor herstel en genezing. En inderdaad, die aanraking is genoeg, want het vloeien van het bloed stopt meteen en ze merkt aan haar lichaam dat ze van haar kwaal genezen is. De aanraking doet ook iets met Jezus, want Hij wordt zich ervan bewust dat er kracht uit Hem is weggestroomd. Lichaam raakt lichaam, er is letterlijk én figuurlijk contact, want een mens raakt een mens. Vervolgens draait Jezus zich om, kijkt om zich heen en stelt de vraag: ‘Wie heeft Mij aangeraakt?’ De discipelen vinden het maar een vreemde vraag daar de menigte zich om Hem verdringt. Maar Jezus heeft de heel specifieke aanraking van geloof gevoeld.

Dan lezen we dat de vrouw bang wordt en beeft, want zij weet dat zij ‘ontdekt’ of ‘op heterdaad betrapt’ is. Toch heeft ze de moed om openlijk kleur te bekennen, want ze komt naar Jezus toe en valt voor hem neer en vertelt hem de hele waarheid. Wat ze vertelt lezen we niet. Zou ze hem verteld hebben hoeveel zij al die jaren geleden had? Hoe moeilijk het leven was als haar de kracht ontbrak om de dingen te doen die ze moest doen? Dat ze hulp en zorg nodig had, maar die in feite niet kreeg? We zien in ieder geval het doorzettingsvermogen en het aanhoudende zoeken naar een arts die haar kon genezen. Daarna zien we de moed die ze heeft en de schroom die ze overwint om naar Jezus te gaan. Nadat ze Jezus heeft aangeraakt, overwint ze haar angst en bekend in het openbaar dat zij de ‘dader’

is die het lef heeft gehad om als onreine de Reine aan te raken, iets dat ongehoord was, daar volgens de reinigingswetten iemand met bloedverlies in alle opzichten gemeden moest worden (Leviticus 15:19-23,25-27). Merk hierbij op dat de Reine (Jesus) niet onrein wordt, maar de onreine rein. De Onaanraakbare laat zich aanraken door een vrouw die niet terugdeinst vanwege ongelof. Haar geloof is haar redding.

VRAGEN EN ANGST BIJ ARTSEN

Wellicht is het goed om in de context waarin mijn stuk gepubliceerd wordt te wijzen op een paar belangwekkende uitgangspunten. In Nederland leggen artsen de Nederlandse artseneed af, welke gebaseerd is op de eed van Hippocrates. Artsen committeren en verplichten zich aan een aantal principes en beroepsregels. Eén van de regels in deze verklaring luidt 'negatief' geformuleerd: geen kwaad doen. De tegenhanger is 'positief' geformuleerd: goed doen.

In feite heb ik die principes hierboven reeds genoemd met betrekking tot de bloedvloeiende vrouw. Een goede arts stelt zichzelf voortdurend verscheidene vragen, houdt zichzelf een spiegel voor zodat hij of zij integer (één is met zichzelf) en 'eerlijk' is naar de patiënt. De vragen die kunnen rijzen zijn bijvoorbeeld: kan ik een passende behandeling geven? Zo ja, hoe groot is de kans dat de behandeling aanslaat en effectief is? Zo nee, durf ik dat te zeggen en eventueel door te verwijzen? Is de behandeling die ik kan geven proportioneel? Is het middel niet erger dan de kwaal, wegen de 'kosten' op tegen de baten? Hoe lang moet een behandeling duren om nog *goed* genoemd te worden (en niet kwaad)? Wanneer moet ik als arts 'van ophouden weten'? Wanneer en hoe voer ik het gesprek betreffende 'kwaliteit van leven', een gesprek dat in de meeste gevallen betekent dat iemand uitbehandeld en opgegeven wordt? Dit luistert allemaal nauw.

En speciaal voor christenartsen kan aan het rijtje vragen worden toegevoegd: welke rol speelt mijn geloof in mijn werk, werkwijze, behandelingen en gesprekken? Er is lef en moed nodig om bijvoorbeeld een moment aan te grijpen waarop je kan getuigen van de hoop die in God is. Want: word je daarbij geleid door angst, omdat de werkgever en collega's jou daarna scheef aankijken? Ben je bang voor de consequenties, eventueel zelfs voor ontslag? En daardoor geneigd voor penibele situaties te vluchten en te bevriezen? Hopelijk wordt de moed om stappen te ondernemen en over hoge drempels heen te stappen gevoed en gesteund door het geloof in God. Ook in de wetenschap dat het ten laatste niet van de arts afhangt of iemand wel of niet geneest, maar van God die een God van mensen is. ✓

Even voorstellen

Tijdens mijn studententijd leerde ik CMF Rotterdam kennen door het bezoeken van kringavonden. Als arts ging ik voor het eerst naar een CMF conferentie waarna ik mij in 2009 aansloot bij het organisatorisch team voor het wereldcongres ICMDA 2014. Door deze stap leerde ik de internationale CMF groepen kennen en ik heb waardevolle herinneringen aan conferenties in onder andere Denemarken, Engeland, India, Nigeria en het ICMDA wereldcongres in Uruguay.

COBIE SOLDAAT-VAN BRUCHEM

Bestuurslid

In mijn werk als specialist ouderengeneeskunde en kaderarts Geriatrische Revalidatie Zorg (GRZ), zie ik met name revalidanten die herstellen van een CVA of een (neuro)trauma hebben doorgemaakt. Een interessante doelgroep waarbij het herstel van sommige patiënten mij nog steeds kan verbazen en doet beseffen hoe machtig God is en hoe goed Hij ons heeft gemaakt.

Samen met mijn man Leon heb ik twee zonen; Jonathan en Daniël. Nu ze wat groter zijn, hopen we dat het mogelijk is om in 2023 als gezin naar het ICMDA wereldcongres in Tanzania te gaan en is er tijd voor bestuurswerk. Als bestuurslid wil ik een bijdrage leveren aan het verbinden van CMF Nederland met ICMDA en christenartsen die nog geen lid zijn van CMF de meerwaarde tonen van lidmaatschap. ✓

Zij schreven *His story* Inspirerende christenartsen uit het verleden

DEBORA VAN URK, REDACTIE

Albert Schweitzer was een *homo universalis* pur sang. Op zijn 30^e was hij theoloog, filosoof, musicus en auteur, en later zou hij hier dokter aan toevoegen. Schweitzers leven draaide niet om hemzelf en zijn prestaties, maar stond in het teken van het uitdragen van zijn levensfilosofie 'Eerbied voor het leven'. Hij liet met zijn werk en leven zien dat je de hele mensheid kunt dienen in één klein dorpje.

Albert Schweitzer

voorvechter van eerbied voor het leven

INTERESSE IN AFRIKA

Als zoon van een protestantse dominee werd Schweitzer in 1875 geboren in Kaisersberg, dat destijds Duits was. Op school werd Schweitzer gepest, omdat hij de zoon was van een rijke man in een arm dorp. Het hem kenmerkende gevoel voor rechtvaardigheid kwam toen al tot uiting: hij weigerde zijn overjas te dragen in de kou, omdat andere jongens er geen hadden. De interesse in Afrika kwam mogelijk door zijn moeder, die graag kranten las, waardoor Albert Schweitzer op de hoogte is geweest van slavenhandel en de verschrikkingen in Congo. Maar het was in het bijzonder het zien van het beeld *De zwarte Afrikaan* van Bartholdi, in de plaats waar Schweitzers grootouders woonden, dat hem ervan overtuigde om zijn leven te wijden aan het verbeteren van het leven van Afrikanen: "His face, with its sad, thoughtful expression, spoke to me of the misery of the Dark Continent."

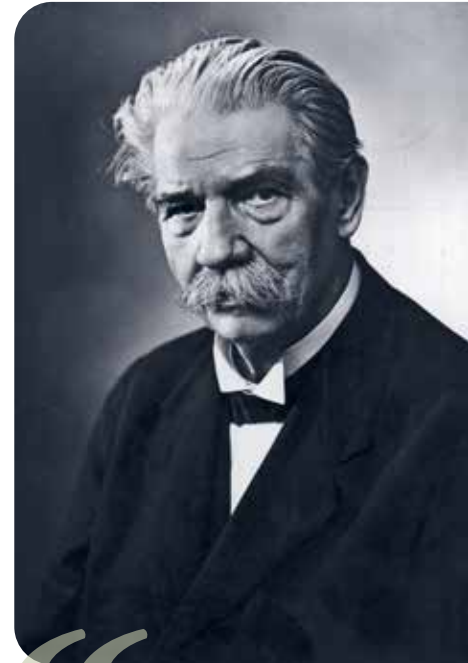
SCHWEITZER ALS MUSICUS

Eerst volgde er echter een tijd waarin Schweitzer zich ontwikkelde als groot musicus. Hij was niet de eerste in zijn familie die hiermee bekend werd. Zijn grootvader was beroemd om orgel improvisatie, en ook Albert had dit talent. Toen de kerkorganist een keer ziek was, viel de 9-jarige Albert in. Op zijn 18^e ging hij orgel studeren in Parijs, maar ook filosofie aan de Sorbonne en theologie in Berlijn. Schweitzer werd beroemd als

academicus en musicus, een meester in het uitvoeren van Bachs muziek, en werd gezien als een man van originele visie, energie en vastberadenheid, maar ook als een heel praktisch persoon.

TE LIBERAAL OM TE SPONSOREN

Halverwege zijn twintiger jaren werd Schweitzer bevestigd als Lutherse dominee, hoogleraar op de universiteit en decaan op een theologische school. Ondanks alle genoemde successen, zou Schweitzer niet voor altijd een carrière in de academie en muziek nastreven. Hij had zichzelf, opmerkelijk genoeg, beloofd dat hij de eerste 30 jaar van zijn leven zou besteden aan muziek, theologie en filosofie, en de jaren daarna aan het dienen van de mensheid. Toen er in 1904 een oproep kwam voor dokters om te werken in Frans-Equatoriaal-Afrika, wist Schweitzer dat dit zijn bestemming was, maar eerst moest hij nog dokter worden. Schweitzers missie naar Afrika werd gedreven door boetedoening voor alle vreselijke misdaden die tegen mensen >>

“Hij liet met zijn werk en leven zien dat je de hele mensheid kunt dienen in één klein dorpje

in Afrika waren begaan, ook in naam van het christendom. Schweitzer besloot dat hij van zijn leven zijn argument zou maken: hij zou pleiten voor zijn overtuigingen door het leven dat hij leefde.

Makkelijk ging het vervullen van de missie echter niet. Na zijn huwelijk met Helene in 1912, zou Schweitzer snel zijn diploma in tropengeneeskunde en chirurgie ontvangen, maar de Parijse missionaire vereniging weigerde hem een aanstelling in Lambaréné (het huidige Gabon). Door zijn eerdere werk als theoloog was Schweitzer te controversieel om te sponsoren. Daarom zorgde Schweitzer dat hij de sponsoring niet nodig had, en ging hij geld ophalen bij al zijn vrienden in Frankrijk en Duitsland. Met nu een beter aanbod werd hij geaccepteerd, mits hij zijn mond hield als liberale theoloog.

HET WERK IN LAMBARÉNÉ

Bij aankomst in Lambaréné, na een reis van drie weken vanuit Bordeaux, waren honderden lokale mensen de rivier overgestoken of de jungle uitgekomen om Schweitzer te zien. Er kwamen ontzettend veel zieken naar het ziekenhuis, met hun familie erbij, en zij bleven tot ze herstelden. Schweitzer zag ziekten als malaria, dysenterie, lepra, hernia's, bronchitis en meer voorbijkomen,

in een situatie zonder stromend water en elektriciteit. Een complicerende factor was de Eerste Wereldoorlog. Albert en Helene hadden de Duitse nationaliteit, en door Franse koloniale troepen werd hen een huisarrest opgelegd. Na protest van dorpelingen mochten ze toch zieke mensen blijven helpen. Het huisarrest bracht ook goede dingen en gaf Schweitzer inspiratie om twee boeken te schrijven over de filosofie van beschaving. Hij probeerde een nieuw ethisch systeem te bedenken waarop een meer rechtvaardige samenleving gebouwd kon worden. Op een dag was hij op weg naar een zieke en varend over de rivier zag hij nijlpaarden met hun jongen. Plots bedacht hij de zin 'eerbied voor het leven'. Dat concept bevatte voor hem eerbied voor ál het leven, respect voor de wil om te leven, en compassie en tolerantie voor anderen. Dit zou een rationele basis bieden om goed van slecht te onderscheiden.

Ondanks dat in 1917 de oorlog bijna ten einde was, werden de Schweitzers nog als oorlogsgevangenen naar Frankrijk verscheept, waar de winter eraan kwam. Na vierenhalf jaar in de tropen was het een zware tijd in de kou. Zowel Albert als Helene werd ziek. Helene kreeg tbc. Toen zij in juli zwanger werd, werden ze vrijgelaten en begin 1919 kreeg het echtpaar een dochter. De gevolgen van de oorlog werden nu zichtbaar en ondertussen waren zowel Helene als Albert niet fit. Schweitzer leefde

weer op toen hij een uitnodiging kreeg om in Zweden aan de universiteit van Uppsala college te geven. Hij kon zijn ideeën delen en het hielp hem uit de schulden. Op verzoek van de aartsbisschop ging Schweitzer op tour: hij gaf orgelrecitals en sprak over Afrika. Toen de interesse in zijn werk groeide, reisde hij door heel Europa en in 1923 kwamen beide delen van *De filosofie van beschaving* uit. Toen Schweitzer bijna 50 jaar was, vertrok hij weer naar Lambaréné.

NIEUWE OORLOG

Het ziekenhuis kreeg meer vorm en had ook groentetuinten voor de zieken en hun familie. Schweitzer ging regelmatig terug naar Europa naar zijn gezin, en om geld op te halen. Met de gelden van de Goethe-prijs bouwde hij een huis. Zowel in Afrika als naoorlogs Europa rommelde het aan alle kanten en Schweitzer vreesde voor een nieuwe oorlog. Toen in juni 1940 Frankrijk werd ingenomen, zat ook Lambaréné in een kruisvuur te midden van allemaal Franse koloniën. Officieel was het neutrale grond, maar soms ontkwam het niet aan kogelvuur. Tijdens de oorlog voegde Helene zich weer bij Albert in Afrika. In 1945 was de oorlog voorbij, maar drie maanden later trof het volgende leed de wereld met de atoombommen in Japan.

NOBELPRIJS EN NALATENSCHAP

In 1952 won Schweitzer de Nobelprijs voor vrede en het geld hiervan gebruikte Schweitzer voor het ziekenhuis. Ondertussen correspondeerde hij veel met andere wetenschappers over het gevaar van atoombommen en in een wereldwijd te horen radiouitzending sprak hij zich hier tegen uit. Schweitzer schreef ook veel mensen aan, onder wie John F. Kennedy. Uiteindelijk kwam er in 1963 internationaal een verdrag om nucleaire testen te verbannen.

Toen in 1965 Albert Schweitzer op 90-jarige leeftijd overleed, klonken de jungle drums weer, die bij zijn eerste aankomst in Lambaréné aangaven dat er een witte man aankwam. Nu gaven ze aan dat hij was heengegaan. Het ziekenhuis van Lambaréné was tijdens zijn leven gegroeid naar 72 gebouwen met bedden voor 600 patiënten, een staf van zes dokters en 35 verpleegkundigen. Vandaag de dag worden er zo'n zes- à zeventuizend patiënten per jaar behandeld. Bepaalde uitspraken van Albert Schweitzer worden nu als behoorlijk paternalistisch naar Afrikaanse mensen gezien, maar zijn filosofie is van waarde geweest voor onze ethiek en zijn praktisch werk roept veel bewondering op. ✓

“*Schweitzers missie naar Afrika werd gedreven door boetedoening voor alle vreselijke misdaden die tegen mensen in Afrika waren begaan*”

VERDER LEZEN/KIJKEN

Albert Schweitzers memoir *Aus Meinem Leben und Denken*, onder andere vertaald naar het Engels (*Out of My Life and Thought: an Autobiography*).

Op YouTube vindt u bijvoorbeeld met de zoekterm 'Albert Schweitzer organ Lambaréné' een oude opname waarin Schweitzer muziek van Bach speelt op zijn orgel in de tropen.

BRONNEN:

1. Markel, H., 2021. *Dr. Albert Schweitzer, a renowned medical missionary with a complicated history*. [online] PBS NewsHour. Beschikbaar op: <https://www.pbs.org/newshour/health/dr-albert-schweitzer-a-renowned-medical-missionary-with-a-complicated-history> [Geraadpleegd op 21 oktober 2021].
2. NobelPrize.org. 2021. *The Nobel Peace Prize 1952*. [online] Beschikbaar op: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1952/schweitzer/biographical/> [Geraadpleegd op 21 oktober 2021].
3. Quinnipiac University. *Albert Schweitzer: My Life is My Argument* [Video]. 2011. Beschikbaar op <https://www.youtube.com/watch?v=Wv0tK5VM4Fc> [Geraadpleegd op 21 oktober, 2021].
4. Schweitzer, Albert (1875-1965) | Harvard Square Library [online]. Harvardsquarelibrary.org. 2021 [geciteerd op 21 October 2021]. Beschikbaar op: <https://www.harvardsquarelibrary.org/biographies/albert-schweitzer/>

WIM LAMMERS

In het midden van de COVID-19-crisis vertrokken wij voor een jaar naar Australië.

De strubbelingen die wij ervoeren in het jaar van voorbereiding alsmede de verplichte hotelquarantaine bij aankomst in Australië, beschreef ik in columns te lezen in de voorgaande nummers.

Australisch avontuur

Vanuit het quarantainehotel liepen we naar het strand. Twee weken lang hadden we naar het strand gekeken vanuit onze hotelkamer op de 20ste verdieping en nu was het zover. Er stond een vrij harde wind, maar gek genoeg gaf dat een ongekend gevoel van vrijheid. Voor zover we ons konden herinneren, hadden we niet eerder zo sterk ervaren hoe bijzonder vrijheid eigenlijk is.

HUIS, FIETS, AUTO

De eerste weken verbleven we in een appartement in Southport, van waaruit we op zoek gingen naar een permanent verblijf. We bezochten diverse appartementen en *townhouses* in verschillende wijken. Hierbij hadden we een beperkt eisenpakket: het huis moest op fietsafstand zijn van het ziekenhuis, er moest een goede basisschool in de buurt zijn en bij voorkeur stond de wijk bekend als veilig. Uiteindelijk vonden we een mooi huis in Benowa, een vriendelijke gezinswijk

ongeveer vijf km van het ziekenhuis waar ik zou gaan werken met één van de betere basisscholen van de Gold Coast in de buurt.

In de tussentijd openden we een bankrekening, regelden een mobiel abonnement en een zorgverzekering (*Medicare*). Natuurlijk kocht ik een fiets en gingen we op zoek naar een auto. Australië is een land waar de auto een belangrijke plek inneemt. Voor praktisch elke verplaatsing wordt de auto gebruikt. Er zijn wel fietsstroken, maar in het verkeer spelen fietsers een ondergeschikte rol. Uitkijken geblazen dus. Auto's zijn relatief groot en goedkoop en dat is niet verwonderlijk gezien de enorme afstanden die je kan afleggen. Het was voor ons een zoektocht welke regels er golden bij het aanschaffen van een auto. We moesten wennen aan de terminologie met begrippen als *roadworthy certificate*, *personal property securities register certificate* en

registration. Uiteindelijk kochten we een fraaie *occasion*. Interessant is als je een auto eenmaal hebt aangeschaft, je de auto niet regelmatig APK hoeft te laten keuren. Brandstof in Australië is trouwens extreem goedkoop; een liter benzine kost ongeveer 80 eurocent.

NAAR SCHOOL

Het onderwijssysteem in Australië zit anders in elkaar dan in Nederland. Er zijn *state schools* en *private schools*. Een schooljaar loopt van eind januari tot en met midden december en is opgedeeld in vier *terms* van tien weken met tussen alle *terms* twee weken vakantie. De zomervakantie begin mid-december. Het eerste jaar van de basisschool wordt *prep* genoemd en als je vijf jaar wordt voor 30 juni mag je dat jaar starten in de *prep*. Vanaf vier jaar ga je naar de *pre-prep* wat wordt aangeboden door *Kindergartens*. Dit is een voorbereidingsperiode op de basisschool vergelijkbaar met groep 1-2 in Nederland. Bij aankomst in Australië ging onze zoon Lucas eerst naar de *pre-prep* en zodoende kon hij zich enigszins verstaanbaar maken in het Engels toen hij in januari op de *Benowa State School* startte.

KERKELIJK VERBONDEN

Kerkelijk gezien bleek de Gold Coast niet op een biblebelt te liggen. Door de restricties ten gevolge van de coronapandemie was het voor ons iets lastiger om vrijblijvend kerkdiensten te bezoeken. Zodoende duurde het even voor we ons daadwerkelijk aansloten bij een gemeente. Om een gevoel van verbondenheid te houden met onze gemeente in Nederland keken we regelmatig de Nederlandse ochtenddienst 's avonds live mee.

AAN HET WERK

Twee weken na de quarantaineperiode begon ik in het Gold Coast University Hospital, een van de grootste tertiaire ziekenhuizen in Queensland. De eerste dagen bestonden uit de standaard introductiedagen. Ziekenhuisorganisatie,

Als MDL-arts specialiseert **Wim Lammers** zich in geavanceerde endoscopie, waarbij hij zich richt op endoscopische echografie (EUS), galwegbehandelingen (ERCP) en het verwijderen van vroege vormen van kanker uit het maagdarmsstelsel. Om meer ervaring op te doen trok hij samen met zijn vrouw Caroline en zijn twee kinderen Lucas (5 jaar) en Julie (3 jaar) naar Australië voor een fellowship *advanced endoscopy*

hygiëne, integriteit en het elektronisch patiëntendossier zijn blijkbaar vaste onderwerpen die aan bod komen tijdens een ziekenhuisintroductie. Ik onderging het lijdzaam. Mijn collega's bleken bijzonder vriendelijk. Australië kent een *laid-back* cultuur en het hiërarchische systeem is vrij vergelijkbaar met Nederland. De eerste weken stelde ik mijzelf aan oneindig veel mensen voor. Ik probeerde te onthouden hoe mensen heetten en welke functie ze hadden. Na een aantal weken deed zich een bekend probleem voor: ik werkte al weken samen met iemand wiens naam ik diende te kennen maar die ik was vergeten. Krampachtig probeerde ik te luisteren hoe anderen de persoon noemden. Dit ging helaas niet altijd goed. Zo was er een collega van wie ik dacht dat ze Nanny heette. Na haar maanden Nanny te hebben genoemd, bleek ze in werkelijkheid Naomi te heten. Gelukkig was het haar nooit opgevallen. Althans, ze heeft het me nooit laten merken.

Als fellow *advanced endoscopy* was ik verantwoordelijk voor alle HPB-consulten (hepato-pancreato-biliair), trieerde ik de verwijzingen voor EUS en ERCP, superviseerde ik de junior artsen op de afdeling en deed ik interventie-endoscopieën onder directe supervisie. Ik voelde me als een kind in de snoepwinkel. Ondanks dat ik fulltime werkte en er regelmatig diensten gedaan moesten worden, genoten we als gezin tijdens de weekenden. Hierover later meer... ✓

“We hadden niet eerder zo sterk ervaren hoe bijzonder vrijheid eigenlijk is

Geloven en angst

2 Korinthe 7:11: ... ja, wat een vrees, ...

PIET VERHAGEN

VERTREKPUNT

Deze woorden uit de tweede Korinthebrief, die geschreven worden in relatie tot de zogenaamde droefheid naar God, hebben zeker in het verleden een grote rol gespeeld in een al dan niet heilsordelijk verstaan van waar geloof. Kort gezegd, vrees hoort er in het komen tot God onmiskenbaar bij, zonder klopt er iets niet. Of dat ook zo bedoeld is in deze woorden van Paulus, is de vraag. Daar beginnen we mee. Vervolgens stellen we de geloofsvraag: hoort vrees erbij? Om een lang verhaal te bekorten luisteren we naar Calvijn. Enigermate contrasterend komt daarna de godsdienstpsychologische kijk van de liberale protestant William James aan bod. Maar dat betekent allerminst dat de notie vrees er niet langer toe doet. Het moet wel uitlopen op deze regel: *Wees mijn verlangen, o Heer van mijn hart.*

CONFRONTATIE EN PSYCHAGOGIE

Paulus heeft kennelijk na zijn eerste brief aan de Korinthiërs een brief gestuurd, de zogenaamde tranenbrief, een brief die we niet kennen. Onze tweede brief is een reactie op de ontvangst en impact van die onbekende brief. Hij was er niet gerust op hoe zijn schrijven was overgekomen, omdat het klaarblijkelijk nogal een kritisch stuk was geweest. Waarover precies is niet makkelijk te reconstrueren. Had hij er wel goed aan gedaan? De berichten van Titus hebben hem kennelijk gerustgesteld. Duidelijk is dat hij in deze brief behoedzaam formuleert, er is klaarblijkelijk een keer ten goede en hij riskeert het niet om die op het spel te zetten. 'Ik wilde u geen pijn doen, maar u laten weten hoezeer ik u liefheb.' (2 Korinthe 2:4; NBV21) Hij geeft een gelovige, verzoenende duiding van de onrust die de brief kennelijk veroorzaakt had; het had een keer ten goede, een omkeer, een keer naar God teweeggebracht.

Omkeer, keer naar God, Paulus gebruikt het woord dat we met bekering vertalen. Hoe moeten we dat opvatten? Gaat het om de fundamentele, eerste omkeer, de bekering waarmee een mens onomkeerbaar van ongelovig, gelovig wordt? Of gaat het om wat wel heet de aanhoudende, dagelijkse bekering, de heiliging van het leven in alle facetten, omdat dat met die eerste keer natuurlijk niet in één handomdraai klaar is? Nu kan ik wel zeggen dat dit afhangt van wie je erover leest, dat zou erg relativerend zijn, maar ik sluit me aan bij de tweede lezing.

Piet Verhagen is psychiater, werkzaam bij GGz Centraal en proponent in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN)

Omdat de woorden nu eenmaal geschreven zijn aan het adres van een gemeente, die tot geloof gekomen is. Bovendien is Paulus' psychagogie ook weer niet zo uniek. Dat een omkeer teweeggebracht kan worden door een situatie die als pijnlijk wordt ervaren, is typisch uit de moraal-filosofische ideeën van zijn tijd.

Hoe je het beste feedback kunt geven zodat iemand er wijzer van wordt, was toen ook al onderwerp van discussie. En ook toen lagen de opvatting uiteen van 'de zweep erover' tot 'het is beter vliegen vangen met stroop dan met azijn'. Iemand als Seneca stond een mix van kritiek en waardering voor, dus zogenoemd de tops en dan de tips. Nu moet dat ook in je aard liggen. Ik ben zelf nogal kritisch ingesteld, dus ik moet erg oppassen de tops niet te vergeten. Ik vermoed eerlijk gezegd dat Paulus ook niet met de tops begonnen is; vandaar wellicht ook zijn onzekerheid (of schuldgevoel?) over de mogelijke afloop.

In de benadering van toen gold dat verdriet, droefheid over de situatie, omkeer bewerkt.

Plutarchus, een interessante tijdgenoot van Paulus, schreef dat vermaning en bestraffing omkeer en schaamte bewerken. Het eerste geeft een soort van pijn, het tweede een soort van vrees. Die vermaning of bestraffing moet weloverwogen zijn tot nut en opbouw, anders heeft het geen zin. Het is bedoeld als een medicijn. Nu, Paulus' woorden lijken dus wel heel erg in de buurt van een dergelijke aanpak te komen. In ieder geval zijn er de nodige parallellen. De brief was nodig en heeft klaarblijkelijk het gewenste, gebeden resultaat. Want ze hebben zich niet afgekeerd maar naar Gods wil gekeerd. En dat alles komt (hopelijk) de verhoudingen meer dan ten goede, al is kennelijk nog niet iedereen overtuigd. >>

“ *In de benadering van toen gold dat verdriet, droefheid over de situatie, omkeer bewerkt* ”

Zo lezen we dan dus de opsomming in vers 11, die een uitbreiding is vergeleken met vers 7 – met andere woorden en ietwat andere volgorde – als een proces, een pijnlijke worsteling als reactie op een kennelijk niet mis te verstande confrontatie. En wat moeten we dan denken bij het woord *vrees*? Dat zou dan natuurlijk de huiver kunnen zijn dat de negatieve consequenties van het vermaan daadwerkelijk uitgevoerd zouden kunnen worden. In ieder geval heeft de gemeente, in de woorden van de opsomming, getoond werkelijk gemeente naar Gods wil te willen zijn.

CALVIJN: ANGST STAAT NIET OP ZICHZELF

Maar nu een geloofsvraag. Heeft vrees, angst, een plaats in de weg die de Heer gaat met een mens om die tot Zich te trekken? Of niet? Heeft angst nu wel of niet een plek in relatie tot God, ook in een geloofsrelatie? Om niet alles en iedereen overhoop te halen; volgens Calvijn is dat wel degelijk het geval en is het ook nog niet zo slecht. Wanneer is er dan sprake van angst? Dat zou in de overgang van goddeloos naar godvrezend, van ongelovig tot gelovig, gelokaliseerd kunnen worden. Een moment van siddering en wanhoop. Een moment in de afsterving van de oude mens, een moment aan die kant van de bekering, ingegeven door diep ontzag voor God. Bij onze tekst schreef hij: 'Vreeze, is uit het gevoel van het oordeel Gods, als de zondaar denkt: Zie, gij moet rekenschap geven, en wat zult gij voortbrengen bij zulk een

grooten Rechter? Want met zulke gedachten verslagen zijnde, wordt hij bevreesd.' Calvijn houdt het echter dicht bij elkaar, hij isoleert het niet, als een op zichzelf staande ervaring. Hij koppelt het meteen aan de volgende woorden, in zijn vertaling 'begeerte' en 'ijver'. Hij verbindt die woorden aan willen. Vrees wil je niet, maar in begeren en ijver spreekt nu juist het verlangen naar verandering, om afstand te nemen van het nare dat gebeurd was en zich te hervinden in de genade van God. Het smaakt misschien eerst bitter, maar het nut is groot, zo schreef hij bij vers 10.

Men kan dus, zo zou ik willen zeggen, moeilijk volhouden dat wat Calvijn schrijft in 2 Korinthe 7:11 met zoveel woorden staat. We kunnen zeggen dat hij naar aanleiding van de tekst een stap verder gaat. Ik zou ook nog wel willen zeggen dat die stap verder nu ook weer niet helemaal uit de lucht gegrepen is. Er is een verandering nodig.

JAMES: HET BLIJFT EEN NET ZO ERNSTIGE ALS BEVRIJDENDE ERVARING

Is dit nu gemeenschappelijke ervaring, laten we zeggen in een deel van de protestantse traditie? Is dit in algemene zin een typerende religieuze ervaring? Of is het louter problematisch, een stoornis zelfs? Is het louter descriptief op te vatten, of prescriptief en hoort het er wel degelijk bij?

Als er iemand afstand nam van het idee van voorgeschreven ervaringen (dat is zowat een *contradictio in terminis*) en tegelijkertijd religieuze ervaring, gefascineerd als

hij was, serieus nam, dan was het William James (1842-1910) wel. Hij zei van zichzelf niet de natuur te hebben voor al te diepe religieuze ervaringen, maar hij kende het van dichtbij van zijn diepgelovige grootvader (een Calvinist) en zijn vader. Het is maar wat je diep noemt. In zijn beroemde *Varieties of religious experience* (1902) is een passage te vinden waarvan bekend is dat die autobiografisch is: een toestand van angst, depressie en suïcidaliteit. Het is opvallend dat hij juist ook zulke uitgesproken of zelfs extreme vignetten zocht en presenteerde om de positieve betekenis van religie duidelijk te maken. Hij zei eigenlijk zoets als: als je wilt weten hoe voetballen gaat, dan kun je natuurlijk bij de amateurs in je dorp gaan kijken; dan krijg je zeker een idee. Maar je kunt ook naar Messi of Ronaldo kijken, dan zie je het echte werk. Zo beschreef hij ook de religieuze ervaring. En het tweede, om in voetbaltermen te blijven: je moet de bal spelen en niet de man. Anders gezegd, of de persoon die een religieuze ervaring heeft neurotisch, hysterisch, of hoe dan ook gestoord is, doet er niet toe. Want de waarde, de betekenis van de ervaring, zien we aan de vruchten ervan!

Waar leidt dat toe bij deze liberale protestant? Wel, religie (hij spreekt niet specifiek over het christelijk geloof) is niet gesteld op luchthartigheid en ook niet op zwaarmoedig geklaag. Een religieuze houding heeft iets verhevens, ernstigs en teders tegelijk. En dat ernstige klinkt ook in de toon van loutering die uit religieuze droefheid opklinkt. Ja, hij zegt het niet, maar hij moet aan Paulus gedacht hebben bij deze woorden. En dan komt James tot het volgende, wat ik het beste in vertaling kan citeren: 'Er is een gemoedgesteldheid, bekend aan religieuze mensen, maar aan geen anderen, waarin de drang tot zelfhandhaving is vervangen door bereidheid onze mond te houden en als niets te zijn in de overstroming, de stortvloed van God. In deze geestestoestand is wat wij het meest vreesden, de bron geworden van onze veiligheid, en het doodsuur van onze zedelijke houding is veranderd in onze geestelijke geboortedag. De tijden van spanning in onze ziel zijn voorbij, en die van gelukkige ontspanning, van rustig ademen, van eeuwige tegenwoordigheid zonder dreigende toekomst, zijn aangebroken. Vrees is niet slechts tijdelijk bedwongen, zoals louter zedelijkheid doet, maar uitgewist en weggespoeld'. Treffender kan het niet.

WEES MIJN VERLANGEN: HET MERK LEVENSBOOM

Het verlangen naar verandering is leidend. Dat ligt vervat in de woorden van Paulus. Hij hoopte dat van harte met zijn confronterende tranenbrief te bereiken. Dat is ook wat bij Calvijn de angst, de vrees, binnen de perken van begeerte en ijver houdt. En bij James brengt de ervaring in alle ernst een nieuw welzijn aan het licht.

Hoe zit het met ons verlangen, eventueel ons verlangen naar verandering? Nu, daar is een machtige industrie voor, reclame geheten. Om verlangens te wekken, te richten en te vervullen, een reclame-industrie die trouwens ook gericht is op spirituele praktijken en vervulling. En zelfs de wens om verandering klinkt erin door. Neem Apple. Jaren was de slogan: 'Met alles wat we doen dagen we de status quo uit! En dat doen we met ons design. Toevallig maken we ook goede computers, wil je er eentje kopen? Dat is niet maar een technisch dingetje, daar zit een uitdagende levensfilosofie achter.'

In het Spreukenboek (13:12) wordt gezegd dat vervuld verlangen als een levensboom is. Dat is een mooi beeld voor wat Paulus inkeer (onberouwelijke bekering) en redding (zaligheid) noemt.

Noem het het merk van de kerk en christelijke gemeenschap: de boom des levens die staat als een huis, die staat als een kruis. Noem het de *experience* van het merk kerk. De *experience* van het samen zingen, bidden en delen, en luisteren naar het Woord van God om in ons verlangen gericht te worden op God, die de God van verandering is. 'Vreugde en blijdschap, verdriet en berouw, bekommernis

en hoop – dat zijn latente disposities of neigingen die acuut worden in ons bewustzijn op het moment dat we een bepaalde emotie ondergaan', schrijft Immink als hij de gemoedstoestanden van kerkgangers typeert (Immink, 2011). Speelt angst daar een rol in? Jawel, verandering roept angst op, angst om iets te verliezen zonder te weten wat ervoor in plaats komt. Daarom veranderen mensen veelal liever niet en willen in geval van nood vooral dat alles weer wordt zoals het was, graag weer de oude worden.

Dan moet het hoge woord er maar uit. Dat alles weer het oude wordt of blijft, is uitdrukkelijk niet Gods verlangen! ✓

“Verandering roept angst op, angst om iets te verliezen zonder te weten wat ervoor in plaats komt

BRONNEN:

1. James, W. (2002). *The varieties of religious experience. A study in human nature. Centenary edition.* New York: Routledge (Ned. vertaling door J. Dutric, 1963; W. de Haan N.V. Zeist en Van Loghum Slaterus, Arnhem)
2. Immink, F.G. (2011). *Het heilige gebeurt. Praktijk, theologie en traditie van de protestantse kerkdienst.* Zoetermeer: Uitgeverij Boekcentrum

Drijfveren

VAN DE REDACTIE

Mijn naam is *Jovanna Dahlgren*. Ik woon in Zweden,

maar groeide tot mijn tienerjaren op in Catalonië, Spanje. Ik ben professor in de kinder-endocrinologie aan de universiteit van Göteborg (de op één na grootste stad van Zweden). Ik ben daar hoofd van de kinderafdeling. Naast mijn werk ben ik ook voorzitter van de vereniging van christelijke Zweedse medici die onderdeel is van de ICMDA.

Afdelingshoofd kinderafdeling in Göteborg

WAAROM BEN JE ARTS GEWORDEN?

Tijdens mijn middelbareschooltijd ontdekte ik mijn kwaliteiten en raakte ik gefascineerd door de werking van het menselijk lichaam. Toen ik 18 jaar oud was voelde ik de roeping om een toegewijd christelijke arts te worden, die open stond voor een functie in de wetenschap, in ontwikkelingslanden of met kwetsbare patiënten. In die zin voel ik mij nu op mijn plek in de zorg voor jonge patiënten, die ik van over de hele wereld ontmoet. Bovendien is dit ook in lijn met mijn eerdere wensen om onderzoek te doen naar zeldzame ziekten en kinderen met ernstige obesitas.

HOE WIL JE ALS ARTS ZIJN EN HOE PAS JE HET CHRISTEN-ZIJN IN DE PROFESSIONELE CARRIÈRE TOE?

Al heel vroeg besloot ik dat ik bij mijn dagelijkse werkzaamheden een uitstekende, empathische en goed luisterende arts wilde zijn. Ik ben nu 57 jaar oud en hoop dat dit al in praktijk is gebracht. Ik had het geluk om een paar collega's te hebben die uitstekende voorbeelden voor mij waren, onder wie ook één christen.

Voor mij betekent christen zijn elke dag bidden om Gods leiding, dat Zijn wil gedaan wordt. Ik ben geen filosofisch denker, maar meer een praktisch mens. Ik ben professioneel en heb een wetenschappelijke kijk op dingen, maar stel mij open voor Gods Woord en Zijn leiding in mijn leven. Op die wijze mag ik zeker weten en erop vertrouwen dat ik op de juiste plaats gesteld ben.

WAT ZIJN (TOEKOMST)WENSEN VOOR JE PROFESSIONELE LEVEN?

Ik ben blij dat ik kinderarts ben en hoop dat nog tientallen jaren te doen. Maar ik voel ook een roeping om supervisor te zijn voor promovendi. Tot nu toe zijn dat er 15 geweest.

Ik voel ook steeds meer dat ik mijn ervaring en kennis wil delen met christelijke medische studenten. Ik wil graag jonge christenartsen inspireren om bewogen en bekwame leiders in de gezondheidszorg te worden.

WAT KUN JE ONS VERTELLEN OVER KLM (CMDA SWEDEN)?

KLM bestaat al langer dan 80 jaar. Ik ben onder de indruk van wat mijn voorgangers hebben gedaan tijdens bijeenkomsten met studenten waarbij gedebatteerd wordt over ethiek en studenten zo betrokken raakten bij de wereldwijde gezondheidszorg, het missionaire werk en het uitgeven van tijdschriften.

Deze zomer hebben we een Scandinavische bijeenkomst georganiseerd voor de Noorse, Finse, Deense en Zweedse christelijke medische verenigingen. We spraken over euthanasie, genderdysforie, maatschappelijke uitdagingen en hadden veel tijd voor gebed. Als gast hadden we onder meer Rick Paul uit Nederland uitgenodigd. Veel van onze studenten zouden graag christelijke medische studenten uit andere delen van Europa ontmoeten. Het zou leuk zijn om samen met Nederland een klein webinar of een fysieke bijeenkomst te organiseren.

HOE IS HET MET DE GEZONDHEIDSZORG IN ZWEDEN GESTELD?

Zweden was in de jaren 60 en 70 één van de meest ontwikkelde landen op het gebied van geneeskunde en gelijkheid. Dit is de afgelopen decennia drastisch veranderd en dat is spijtig. Dit komt ten dele door politieke veranderingen, maar ook door een andere mentaliteit waarbij individualisme en privatisering van de zorg centraal staan.

Dat betekent dat ik nu veel meer overeenkomsten zie met de situatie in Zuid-Europa waar ik ben opgegroeid. Ik ben blij dat de situatie in de ziekenhuizen voor kinderen beter is dan voor volwassenen, maar er is voor kinderen wel veel ongelijkheid op bijvoorbeeld scholen.

WAT ZIJN DROMEN DIE JE HEBT VOOR DE GEZONDHEIDSZORG IN ZWEDEN?

Dat toegewijde christelijke artsen het voortouw nemen en leiderschap tonen om met visie goede zorg voor de patiënten te verlenen en tegelijkertijd ook een betrokken leiderschap tonen aan medewerkers van de ziekenhuizen en ze op die manier steunen. De huidige leiding waardeert de verpleegsters, fysiotherapeuten en voedingsdeskundigen onvoldoende en schat ze niet op de juiste waarde.

VOOR WELKE UITDAGINGEN STAAT ZWEDEN OP MEDISCH GEBIED?

1. Gebrek aan leiderschap met een gedrevenheid voor het welzijn van de patiënten.
2. We zijn een erg seculier land en dit kan ons in de toekomst hinderen bij het nemen van goede, ethische beslissingen op het gebied van euthanasie, genderdysforie en abortus van kinderen met zeldzame ziekten. ✓

Video-opnames van de Scandinavische bijeenkomst zijn te vinden op: www.kristnalakare.se/nordic-meeting-2021

Alle verstand te boven

ARIANNE BOUMAN

DE SCHRIJVER

De auteur is natuurkundige en hoogleraar aan de Technische Universiteit Delft en houdt zich al vele jaren bezig met de relatie tussen geloof en wetenschap. Hij schreef veel boeken op het grensvlak van geloof en wetenschap. In dit boek is zijn eindconclusie dat 'de vrede van God, alle verstand te boven gaat' (Filippenzen 4:7).

DE THEMATIEK

22 christelijke wetenschappers komen aan het woord en beschrijven hoe geloof en wetenschap voor hen samengaat. Hun persoonlijke levensverhalen illustreren dit en brengen woorden tot leven. De wetenschappers gaan het niet uit de weg om hun jeugd, loopbaan, gezin en doorgemaakte worstelingen te beschrijven. Ze delen levenslessen, geloofslessen en wetenschappelijke kennis uit hun eigen vakgebied.

VISIE

Veel wetenschappers herkennen een stormachtige periode in het leven waarin er een conflict leek te bestaan tussen geloof en wetenschap. Periodes die het geloof sterker hebben gemaakt en hen ontspanner in de wetenschap hebben doen staan. Uiteindelijk is elke wetenschapper het ermee eens: geloof relativeert, het geeft houvast en rust.

OPMERKELIJK

Voor vele wetenschappers is schepping en evolutie het speerpunt in denken over geloof en wetenschap. In veel hoofdstukken wordt er daarom uitgebreid hierop ingegaan, waarbij vaak argumenten voor evolutie als zeer sterk worden beschreven en een samengaan met geloof als waarheid wordt verondersteld.

OPVALLENDSTE STELLING

(van één van de wetenschappers)

"Veel wetenschappers (en zelfs sommige christenen) ervaren veel spanning tussen de wetenschap en het christendom doordat ze de Bijbel niet goed kennen of begrijpen."

WAAROM WEL LEZEN

"Alle waarheid is Gods waarheid" en wetenschap is het onderzoeken hiervan. Geloof zet wetenschap in een ander perspectief. Dit boek is een palet van christenen uit verschillende religieuze stromingen en laat daardoor schitterend de eenheid in Christus zien.

Alle verstand te boven

Cees Dekker

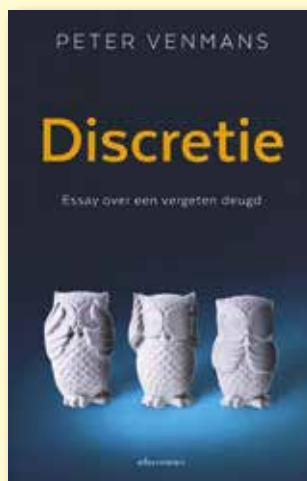

Uitgeverij Ark Media | mei 2021

384 pagina's | ISBN 9789033802515

€ 24,00

Discretie

DIANNE VAN DAM-NOLEN

DE SCHRIJVER

Zijn werk werd al eerder bekroond; dit keer werd zijn boek genomineerd voor de Socratesbeker. Met *Discretie: essay over een vergeten deugd* zet Peter Venmans op indrukwekkende manier een ondergeschoven thema op de kaart. Venmans is filosoof, taaldocent Spaans en legt zich de laatste jaren toe op het schrijven van langere filosofische essays, waar *Discretie* er één van is.

DE THEMATIEK

"Discretie", zo schrijft Venmans, "behelst de beslissing om zich terughoudend op te stellen,

niet op de eerste plaats om er zelf beter van te worden, maar ter wille van de ander." Uit deze definitie blijkt de gerichtheid op de ander. Discretie is ook als balanceren, vragend om oordeelsvermogen: "Vertel je alles wat je weet omdat de waarheid nu eenmaal haar rechten heeft of houd je nieuws achter uit respect voor de waardigheid van een ander?" De basis is steeds dat je oordeelt dat dit het beste in deze situatie is. Discretie lijkt misschien een stoffig begrip, maar Venmans toont het tegendeel aan: het is een kunst, vereist souplesse en is nooit een automatisme. Het draait immers om menselijke relaties: complex en onvoorspelbaar. Discretie is dan ook niet het opvolgen van ondubbelzinnige regels, maar draait om tact en inlevingsvermogen.

OPBOUW

Venmans zet helder uiteen waarom discretie een deugd is, hoe er een tijd is geweest dat discretie hoog in het vaandel stond, hoe deze kunst in vergetelheid is geraakt, en waarom ze nu weer broodnodig is. Het laatste deel wijdt Venmans aan 'discrete levenskunst', waarin naar voren komt hoe discretie een vorm van beweeglijkheid kan zijn waarmee we ons staande kunnen houden in onze overprikkelde samenleving – een heen en weer tussen wat gezien mag worden en wat beter verborgen blijft. Vriendschap, samenleven, tegenstellingen en privacy komen aan bod.

AANSPREKEND CITAAT

Venmans verbindt op fascinerende wijze verleden met heden en legt allerlei dwarsverbanden. Dat blijkt ook als hij de huidige tijdsgeschiedenis beschrijft: "Discretie is altijd een vorm van zelfbegrenzing (...) De houding van zelfbeperking [gaat] in tegen alle idealen van de moderniteit (...) Het moderne idee bij uitstek, het geluk begrepen als maximale zelfontplooiing veronderstelt een assertief ik: een ik dat heel goed beseft wat voordelig voor hem is en dat zal proberen om zich zo gunstig mogelijk te positioneren (...) Discretie past niet in dat plaatje, tenzij als tactiek, om via een omweg toch je zin te krijgen."

WAAROM NIET LEZEN

Venmans maakt veel uitstapjes in zijn boek: interessant, maar als je direct wilt weten wat discretie in het dagelijks leven kan betekenen, moet je hier even doorheen bijten. Ook moet je soms de zin herlezen om te snappen of je Venmans eigen mening leest of die van een ander.

WAAROM WEL LEZEN

Niet alleen leert dit zeer lezenswaardige boek je waarom we discretie nodig hebben,

het zet je ook aan het denken over je eigen levenshouding. Discretie is geen karaktertrek, maar een "keuze die iemand steeds opnieuw moet maken".

**Discretie -
Essay over een vergeten deugd**
Peter Venmans

Uitgeverij Atlas Contact | 2019
224 pagina's | ISBN 9789045037196
€ 19,99

Zorg, zingeving en waardigheid

ANTONETTE DE VETTEN-SMELT

DE AUTEUR

Pieter Grimbergen coacht mensen met gezondheidsproblemen. Hij volgde cursussen bij Brené Brown, bekend van onder andere het boek *De kracht van kwetsbaarheid*. Daarnaast deed hij de opleiding *Acceptance and Commitment Therapie (ACT)*. Hij laat zich inspireren door het werk van Henri Nouwen.

DE THEMATIEK

De schrijver wil door dit boek mensen aanzetten tot reflectie over wat voor jou het leven de moeite waard maakt, ook als er sprake is van tegenslag en ziekte. In deel één beschrijft Grimbergen zijn eigen zoektocht naar waarden. In deel twee gaat hij in gesprek met mensen die op zoek zijn naar hun waarden op het moment dat ze tegenslag en ziekte tegenkomen. In deel drie geeft hij zijn persoonlijke reflectie op de rol van waarden in de samenleving en op de opvattingen over gezondheid en ziekte die in de samenleving gangbaar zijn.

WAAROM NIET LEZEN

Er gaat in het boek veel aandacht naar de eigen zoektocht van de schrijver. In deel 1 en 3 is dat te begrijpen, hoewel ook daar een bredere blik verdieping had kunnen geven. In deel 2 wordt de inmenging van Grimbergen regelmatig hinderlijk. Verhalen worden onderbroken door eigen opmerkingen en vragen waardoor de geïnterviewden regelmatig niet tot hun recht komen. Het boek had aan kracht gewonnen en meer uitgenodigd tot reflectie als de schrijver de verhalen van de geïnterviewden voor zich had laten spreken. Het boek leest regelmatig niet soepel omdat het is geschreven in spreektaal en de alinea's vaak geen heldere opbouw en samenhang hebben.

WAAROM WEL LEZEN

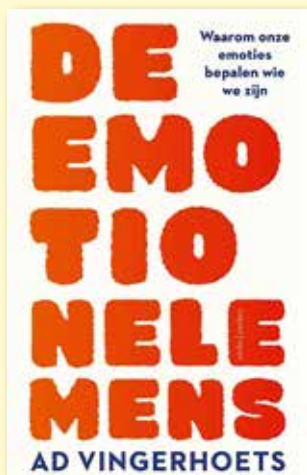
De schrijver doet een moedige poging om een gesprek over zingeving op gang te brengen. Hij stelt de manier waarop in onze samenleving met ziekte en tegenslag wordt omgegaan ter discussie: is het terecht dat wij ziekte en tegenslag zien als falen en als iets wat zo snel mogelijk opgelost moet worden?

**Zorg, zingeving en waardigheid -
Gesprekken over tegenslag in gezondheid**
Pieter Grimbergen

Uitgeverij Lannoo Campus | 2020
127 pagina's | ISBN 9789401472210 | € 22,99

De emotionele mens

WIJNAND VAN DUINEN

DE SCHRIJVER

Ad Vingerhoets is emeritus hoogleraar en was verbonden aan Tilburg University. Hij stond bekend als 's werelds enige 'huiltprofessor'.

DE THEMATIEK

Ieder mens heeft dagelijks emoties en ervaart ook dagelijks emoties van anderen. Mensen die geen emoties uiten vinden we vaak zelfs 'eng' (en roepen dus emotie op). Emoties zorgen voor conflicten, maar emoties kunnen ook problemen oplossen. Daarom is het onterecht dat emoties vaak in een negatief daglicht staan. De schrijver wil eraan bijdragen positiever naar emoties te kijken. Dit doet hij door structureel allerlei emoties langs te gaan. Hoe is de emotie te definiëren? Waar komt ze vandaan? Wat heb je eraan? Wat kan de reactie bij de ander zijn? Het boek levert frisse inzichten en leuke feiten op: zo is 'blozen' de enige emotie die niet gemanipuleerd kan worden, blijkt volgens een Canadese onderzoeker dat er zes soorten liefdegevoelens bestaan (u kende er als lezer van C.S. Lewis maar vier) en is de mens volstrekt uniek in het 'huilen met tranen'.

LEUKSTE ZIN

"Verliefdheid creëert de illusie dat je de ware gevonden hebt en zet vervolgens aan tot voortplanting." (pagina 132)

WAAROM WEL LEZEN

Emoties spelen natuurlijk ook op in de spreekkamer. Dit boek stimuleert om ze te zien als 'overbrengers van informatie' en niet als 'tegenhangers van de rede' en geeft een mooi overzicht.

WAAROM NIET LEZEN

Alle emoties behandelen noopt tot beknopt schrijven, dat doet Vingerhoets heel goed, al blijft het geregeld vrij oppervlakkig. De evolutionaire verklaring is bij elke emotie min of meer dezelfde en voegt dus niet veel toe. Bij 'angst als instrument' staat als voorbeeld de middeleeuwse aflatenhandel. Dat is op zijn minst dubieus. Hier mist dat dit niet de leer was, maar (wijdverbreide) ontsparingen betrof, die ook wel door de kerk werden bestreden.

De emotionele mens - Waarom onze emoties bepalen wie we zijn

Ad Vingerhoets

Uitgeverij Ambo/Anthos | Mei 2021
255 pagina's | ISBN 9789026354168
€ 21,99

Agenda

8-13 februari 2022

Interserve retraite

Locatie: De Hooge Berkt, Bergeijk

Informatie: www.interserve.nl

18-21 maart 2022

CMF Studentencongres

Thema: Raak de wonden aan – over compassie, hoop en hoe lijden ons dichterbij God brengt

Locatie: Kampeerhoeve Koole, Noorden

Informatie: www.cmf-nederland.nl

1-4 mei 2022

Internationaal congres APS

Thema: Wenn Angst und Polarisierung auf Hoffnung und Liebe treffen

Locatie: Würzburg, Duitsland

Informatie: www.aps-kongress.de

20-25 juni 2023

ICMDA World Congress 2023

Locatie: Arusha, Tanzania

Informatie: www.icmda.net

Bovengenoemde data zijn onder voorbehoud, Deo volente.

Voor meer informatie of activiteiten in Nederland, zie: www.cmf-nederland.nl

Voor overige internationale conferenties, zie: www.icmda.net